

حجت الاسلام عباس جعفری فراهانی به مناسبت 8 ربیع الثانی، سال روز شهادت امام یازدهم، حضرت امام حسن به علیّ العسکری(ع) مقاله ای را با عنوان «امام حسن عسکری(ع) و مبارزه با انحرافات و مفاسد جامعه» در اخت

حجت الاسلام عباس جعفری فراهانی به مناسبت 8 ربیع الثانی، سال روز شهادت امام یازدهم، حضرت امام حسن به علیّ العسکری(ع) مقاله ای را با عنوان «امام حسن عسکری(ع) و مبارزه با انحرافات و مفاسد جامعه» در اختیار شفقنا قرار داده است.

حجت الاسلام عباس جعفری فراهانی به مناسبت 8 ربیع الثانی، سال روز شهادت امام یازدهم، حضرت امام حسن به علیّ العسکری(ع) مقاله ای را با عنوان «امام حسن عسکری(ع) و مبارزه با انحرافات و مفاسد جامعه» در اختیار شفقنا قرار داده است.

متن مقاله این نویسنده و پژوهشگر بدین شرح است:

مقدمه

حضرت امام حسن بن علیّ العسکری(ع)، ملقب به «هادی»، «زکیّ» و «عسکری» در هشتم ربیع الثانی سال 232 هجری قمری در «مدینه منوره» از مادری پاک دامن به نام «حدیثه» یا «سوسن» چشم به جهان گشود. (1)
امام یازدهم شیعیان، در خاندان نبوّت و امامت و به دست پدر بزرگوارشان حضرت امام هادی(ع) تربیت یافتند. پس از شهادت ایشان، بر طبق اراده الهی و وصیت پدر، مسئولیت هدایت و رهبری شیعیان را عهده دار شدند.
ضمن عرض تسلیت به مناسبت شهادت این حجتّ برحقّ خداوند بر مردم، به پیشگاه ولیّ الله الأعظم حضرت مهدی موعود(عجل الله فرجه الشریف)، مراجع عظام تقلید و عموم مسلمانان و شیعیان جهان، در این نوشتار کوتاه، نگاهی به اوضاع سیاسی- اجتماعی، حوادث و رخدادهای زمان ایشان، نقش امام عسکری(ع) و میراث علمی و فرهنگی آن حضرت خواهیم داشت.

1- اوضاع سیاسی، اجتماعی عصر امام(ع)

الف- خلفای بنی عباس و وضع اقتصادی شیعیان

عملکرد خلفای ظالم، ستمگر و نالایق عباسی، یکی از مسائلی است که بر همگان روشن است. آنها بر خلاف دستورات روشن و منطقی اسلام در مورد به سازی اوضاع اقتصادی جامعه مسلمانان و رفع محرومیت از آنها در تمام دوران خلافت ننگین و خفت بار خود، حتی برای یکبار به نفع مردم مسلمان عمل نکردند که در این زمینه به گوشه هایی از پرونده سیاه آنها اشاره می شود:
در آمد عمده دولت اسلامی که از خارج و صدقات بدست می آمد بنابر نقل مورخان اسلامی بالغ بر صدها میلیون درهم می شد که تمامی این مبلغ به جای مصرف شدن در مصارف عمومی و پیش برد وضعیت زیستی مردم، صرف ساختن کاخ های مجلل و خرید کنیزان و خوش گذرانی های حکام ظالم و از خدا بی خبر می شد. (2)
در جمع آوری مالیات(خراج و صدقات) ماموران حکومت از انجام هرگونه شکنجه و بد رفتاری ابا نداشتند و آن را با شدیدترین نوع از مردم مطالبه می نمودند و حتی در صورت امتناع، آنها را زندانی و یا گرفتار درندگان می کردند و روشن است که این نحوه عملکرد بر خلاف تاکیدات صریح قرآن و تعالیم انسان ساز اسلام و مکتب نورانی اهل بیت(ع) در مورد جمع آوری مالیات می باشد. (3)

حاکمان عباسی، درآمد های دولتی را صرف اداره حکومت ظالمانه و عیش و نوش های خود و درباریان می کردند و بذل و بخشش های بی اندازه به شاعران متملق دربار و غیره ابا نداشتند.

«هنگامی که متوکل برای 3 پسر خود(منتصر، معتز و مؤید) بیعت گرفت، «صولی»(یکی از شاعران) برخاست و قصیده ای در مدح آنها سرود... متوکل و هر یک از پسرانش به او یکصد درهم هدیه دادند! (4) ساختن بناهای مجلل و نوین با آرایش های آن چنانی یکی از ست های غلط عباسیان بود. کاخ معروف «برج» که متوکل آن را با انواع طلاکاری ها، نصب مجسمه حیوانات، به کار بردن سنگ های گران قیمت و سایر جواهر آلات، زینت کرده بود یک نمونه از صدهاست. (5) صرف بخش عظیمی از بودجه خلافت به ظاهر اسلامی! برای رفاه زنان درباری هم خواندنی است. بهای یکی از پیراهن های "زبیده خاتون" به پنجاه هزار دینار بالغ می شد! (6)

فقر عمومی از صفات بارز مردم آن روزگار بود. زیرا که بودجه دولت به جای مصرف شدن در تهیه احتیاجات اولیه مردم، صرف اسراف و تبذیرهای خلفا و وابستگان آنها می شد. ناداری، فلاکت و احتیاج به غذای شبانه و محرومیت از هرگونه امکانات مادی در میان مردم مسلمان موج می زد. زیرا از اقتصاد سالم عدالت اجتماعی و امانت داری در میان حاکمان و ... خبری نبود و هیچ گونه تلاشی برای بهبود اوضاع اقتصادی و شکوفایی آن دیده نمی شد.

ب- موضع امام عسگری(ع)

امام یازدهم(ع) بنابر وظیفه الهی و منصب امامت و هدایت راستین امت به سوی برنامه های تعالی بخش اسلام ناب محمدی(ص) و ایجاد حکومت برحق اسلامی و برقراری عدالت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی برابر تمام انحرافات و کج روی های حاکمان جبار بنی عباس ایستادگی کرد و برای لحظه ای عمل کرد آنها را تأیید نکرد. امام(ع) تا آنجا که در توان داشت با سخنان و عمل خود نارضایتی خودشان را اعلام می کردند.

در زمانی که جامعه از فقر و بیماری رنج می برد و ناراحتی و سوء مدیریت حکومت آشکار بود و حکام به همراه درباریان در قصر های مجلل به لهو و لعب مشغول بودند، چطور ممکن بود که امام(ع) و حجت خدا، در برابر آنها ساکت باشند. طبیعی به نظر می رسد که امام عسگری(ع) به دلیل احساس مسئولیت، با سیاست دولت غاصب و ستمگر مقابله کند و مسئولیت کلیه انقلاب های آل علی(ع) را قبول نماید تا با جرأت و جسارت بیشتر، دامنه مخالفت ها و موضع گیری ها به رهبری حضرت گسترش یابد و امت اسلامی از هرج و مرج حاکم و پوچی و ابتذال رهایی یابند. لذا حکومت های سه گانه عباسی(حکومت معتز، مهندی و معتمد) که در زمان امام(ع) وجود داشت به مقابله با حضرت پرداختند و با ایجاد محدودیت سیاسی و غیره، آن حضرت را در فشار و زندان قرار دادند.(7)

ج- شورش های داخلی

شیعیان و بخصوص علویان برای نجات از سلطه جابرانه حاکمان عباسی و ایجاد عدالت اجتماعی بر اساس دستورات اسلام و سنت نبوی(ص) دست به اعتراض و شورش علیه خلفای جور می زدند که به نمونه هایی اشاره می شود:

1- قیام یحیی بن عمر طالبی(ره)

اولین پرچم شورش بر ضد حکومت عباسی توسط "یحیی بن عمر طالبی" در کوفه بر افراشته شد. از آنجائی که او دارای خصائص نفسانی عالی و آرمان های والای اسلامی و انسانی بود، شیعیان محروم گرد او جمع شدند. او ابتدا کوفه را فتح و زندانیان ستم دیده را آزاد نمود. اما دشمن جنایت کار با تمام قوا در برابر او ایستاد و شعله خروشان انقلاب(که نزدیک بود به وسیله آن ریشه ظلم و ستم عباسیان را خشکانده شود) را خاموش کرد و یحیی را به شهادت رساند. پس از شهادت یحیی، شاعران در وصف پاکی، شهامت و غیرت دینی او اشعار حماسی سرودند و مردم نیز تا مدت ها در ماتم او عزاداری کردند.(8)

2 - قیام (آل زنج) زنگیان در بصره

علی بن محمد[صاحب الزنج/ ایرانی الأصل]، هم بر علیه ظلم و ستم عباسیان به پا خواست و موفق شد بخش وسیعی از مناطق را در اختیار خود بگیرد. اساساً یکی از عوامل مهم قیام و شورش مردم علیه خلافت عباسی، علاوه بر ستم، فقدان عدالت اجتماعی، مسلط بودن ترکان بر حکومت بود و همین مسئله از علل مهم فساد اداری و سیاسی دستگاه خلافت به شمار می رفت. زیرا سرنوشت مردم مسلمان را ترکان نادان و نالایق به دست گرفته بودند و خلفا نیز ابزار دست ترکان شده بودند. حتی خلفای عباسی جزء نام خلیفه هیچ قدرتی نداشتند و ترکان آنها را سرگرم خوش گذرانی و مسخرگی کرده بودند که در اشعار شاعران نیز این مسئله نمایان شده است.(9)

البته امام عسگری(ع) برخی از زیاده روی ها و ادعاهای باطل او را محکوم و از او تبری جست. مانند اینکه فرموده باشند: "صاحب الزنج لیس متا اهل البيت [ع]".(10)

د- انحرافات فکری، عملی و نقش امام عسگری(ع) در جلوگیری از آنها

ظهور شعبده بازان غیر مسلمان که سعی در گمراه کردن و سست نمودن پایه های اعتقادی مسلمانان و به خصوص شیعیان را داشتند، یکی از حوادثی است که در این دوره صورت گرفت و امام(ع) نیز با تمام توان به دفاع از اسلام راستین و عقاید محکم و خلل ناپذیر آن و ابطال شبهه های دشمنان همت گماشت و دسیسه های منحرفین را که از طرف خلافت جبار عباسیان نیز حمایت می شد نقش بر آب ساخت.

پدیده دیگر، نسبت های دروغی بود که جاهلان خیانت کار و گمراه به مقام امامت روا می داشتند، اما با هوشیاری و استدلال و مناظره قوی مقام عصمت و طهارت[امام یازدهم علیه السلام] هدایت و خیانت دروغ گویان برملا می شد.

«اسحاق کندی» که از فلاسفه عراق بود و درباره قرآن کریم کتابی به نام «تناقص القرآن» نوشته بود، در برابر استدلال قوی و بدون جواب امام عسگری(ع) منکوب شد و کتاب خودش را آتش زد.(10)

از جمله انحرافات عملی و پدیده های زشت این دوره، شیوع بی بند و باری و غرق شدن در شهوات و گناهان بود که به شدت از طرف خلفا و درباریان ترویج می شد، زیرا آنها با برپا نمودن مجالس آواز و شراب خواری و لهو و لعب، سعی در سست نمودن اعتقادات مردم و آلوده کردن آنها به گناه داشتند، ولی در مقابل، امام عسگری(ع) با بیان معارف الهی به فرضیه مهم امر به معروف و نهی از منکر عمل می نمودند و مردم را از آلوده شدن به گناهان و دور شدن از مسیر تقوای الهی می ترسانید و آنها را به پرهیزگاری توصیه می فرمودند.(11)

2- فعالیت های مبارزاتی، عقیدتی امام(ع)

یکی از الطاف الهی که به وسیله اهل بیت(ع) در همه اوقات و به خصوص در هنگام مشکلات در بین مردم صورت می گیرد، هدایت آنها به سوی کمال مطلق و مسلح نمودن مسلمانان به سلاح دعا و راز و نیاز با خدای قادر متعال است، چنانچه شاید هیچ کدام از ائمه معصومین(س) نباشد که از زبان گهر بار آنان ادعیه و مناجات های ارزشمند توسط راویان حدیث و اصحاب آنها بدست ما نرسیده باشد.

از امام حسن عسگری(ع)، دعا های جالب و پرمحتوایی به یادگار مانده است که در آن، علاوه بر مسئله عبادت و بندگی خداوند به جنبه های عرفانی، سیاسی و اجتماعی نیز توجه شده است که به قسمت هایی از آنها اشاره می شود:

«... پروردگارا! با همه وجودم قصد درگاهت کردم و قلبم با خشوع و زاری تمام تو را نیایش کرد. تو را بهترین شفیع خود به سویت یافتم. بار خدایا دعایم را به اجابت برسان. پروردگارا! انحراف فتنه ها ما را فرا گرفت و پرده حیرت، ما را احاطه کرد و ذلت و خواری در خانه هایمان را کوفت و غیر از امینان دیدنت بر ما حاکم شدند و معادل کینه و نفرت، سرنوشت ما را در دست گرفتند و در راه نابودی بندگانت و تباهی شهرهایت کمر بستند. پروردگارا! دست آورد ما پس از تقسیم، تیول آنان شد و امارت و حکمرانی از مشورت به تسلط گروید و پس از برگزیدگی به میراثی برای امت گشتیم. با بهره یتیمان و بیوه زنان آلات لهو و لعب خریداری شده و اهل ذمه بر مؤمنان و فاسق هر قبیله ای به سرپرستی کارهای آنان برخاست...» (12)

امام حسن عسگری(ع) در این سخنان ارزشمند که به صورت مناجات و در حقیقت شکوه نامه ای به پیشگاه خداوند است، دقیقاً اوضاع خطیر و واقعیات اجتماعی حاکم بر جامعه را بازگو فرموده اند که مهم ترین آنها عبارتند از:

1- گسترش فتنه های دهشت ناک میان مسلمانان؛

2- خواری و ذلت مسلمانان و حاکمیت غیر مسلمین بر سرنوشت آنان؛

3- فرمانروایی سفلگان و جنایتکاران در آن روزگار و حکم دادن به غیر از احکام خدا و رسول او؛

4- شیوع گناهان و منکرات مانند شراب خواری، لهو و لعب، دزدی، رشوه و

مبارزه دائم در زمینه های اعتقادی، فرهنگی، سیاسی با خلافت عباسی از جمله خدمات ارزشمند امام یازدهم حضرت امام عسگری(ع) می باشد.

امام حسن(ع) در دنبال این هدف با انواع شیوه ها به مبارزه ادامه می دادند و اذهان مردم نا آگاه را به واقعیت های اجتماعی متوجه می ساختند و اعلام می کردند که این حاکمیت فعلی مورد رضایت خداوند و رسول گرامی او نیست. زیرا در این حاکمیت احکام خدا پیاده نمی شود و ارزش های اسلامی به مسخره گرفته می شود. منکرات و فحشا در جامعه شیوع دارد. حاکمان دارای صفات الهی و قرآنی نیستند. اموال و حقوق مردم پایمال شده است. امام عسگری(ع) تا حد امکان در ملاقات های خصوصی با اصحاب و یاران خود خطرات جبران ناپذیر خلفا و درباریان را نسبت به جامعه اسلامی گوش زد می نمودند.

عملکرد روشن گرایانه و به حق امام(ع) باعث شد تا خلفا نسبت به وجود ایشان در میان مردم حسد بورزند و بر دستگاه و خلافت چند روزه خود بیم ناک شوند. مستعین دستور داد امام عسگری(ع) را حبس نمایند و پس از او معتز، مهدی، معتمد نیز به مخالفت با امام برخاستند تا جائی که آن حضرت دائماً در اذیت و آزار و شکنجه به سر می برد. (13)

تربیت اصحاب و حاملان حدیث، نگاشتن نامه به شیعیان و علاقه مندان به خاندان ولایت و امامت، تفسیر آیات قرآن و بیان محکم و متشابه آن و بیان روایات اعتقادی، اخلاقی، سیاسی و اجتماعی از جلوه های هدایت و خدمات فرهنگی امام حسن عسگری(ع) بود.

حضرت در تربیت راویان حدیث سعی والائی داشت تا جائی که نزدیک به 107 نفر از شاگردان و اصحاب امام عسگری(ع) را نامبرده اند و نامه های گران بهایی از آن حضرت به یادگار مانده است. (14)

3- شهادت امام عسگری(ع)

امام یازدهم شیعیان جهان حضرت عسگری(ع) پس از 6 سال امامت و رهبری جامعه به ظاهر اسلامی و پر آشوب و سپری شدن 28 سال از عمر شریفشان در سال 260 هجری از سوی معتمد عباسی مسموم و به شهادت رسید.

پیکر پاک و مطهر آن حضرت پس از غسل و کفن و اقامه نماز توسط فرزند عزیزشان حضرت مهدی موعود، بقیه الله الأعظم(عجل الله فرجه الشریف) در همان منزل مسکونی(بارگاه فعلی در سامرا) به خاک سپرده شد. (15)

یادداشت ها:

1- شیخ مفید، الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد[ع] ص335؛ ابن شهر آشوب، مناقب آل ابی طالب ج4 ص421؛ کلینی، اصول الکافی ج1 ص421؛ طبرسی، إعلام الوری بأعلام الهدی ص367؛ إربلی، كشف الغمة فی معرفة الأئمة(ع) ج2 ص402.

2- جرجی زیدان، تاریخ التمدن الإسلامی ج5 ص79؛ آقائی و ... ، درس نامه تاریخ عصر غیبت ص72.

3- ابن اثیر، الكامل فی التاريخ ج6 ص268؛ آقائی و ... ، درس نامه تاریخ عصر غیبت ص6-72.

4- ابو الفرج الإصفهانی، الأغانی ج14 ص193.

- 5- القرشی(ره)، حیاة الإمام العسکری ص196.
- 6- مسعودی، مروج الذهب ج2 ص366.
- 7- ابن اثیر، الکامل ج5 ص314؛ ابو الفرج الإصفهانی، مقاتل الطالبیین ص 511.
- 9- مسعودی، مروج الذهب ج4 ص61؛ الفخری ص181؛ بحار الأنوار ج50 ص311.
- 10- ابن شهر آشوب، المناقب ج4 ص428؛ محدث قمی، سفینة البحار ج 1 ص 559.
- 11- همان، ج4 ص424؛ بحار الأنوار ج50 ص258.
- 12- مهج الدعوات ص63 تا 67 [به نقل از زندگانی امام حسن عسکری(ع) ص214 تا 222].
- 13- مسعودی، مروج الذهب ج4 ص124؛ سیوطی، تاریخ الخلفاء ص360.
- 14- به کتب رجال شیخ طوسی، نجاشی، کشی، معجم رجال الحديث و قاموس الرجال مراجعه شود.
- 15- طبرسی، اعلام الوری ص367؛ مفید، الإرشاد ص345؛ پیشوائی، سیره پیشوایان ص616.